

Stratégia uplatňovania dobrovoľných nástrojov environmentálnej politiky v SR

Udržateľná spotreba je definovaná ako používanie výrobkov a služieb, ktoré uspokojujú základné potreby spoločnosti a zlepšujú kvalitu života, zároveň však minimalizujú spotrebu prírodných zdrojov, používanie toxických látok, produkciu odpadov a škodlivín v priebehu celého životného cyklu výrobku alebo služby tak, aby nebolo ohrozené uspokojovanie potrieb budúcich generácií.

Zmena vzorcov výroby a spotreby je v centre pozornosti medzinárodného spoločenstva už dlhšie. V roku 1992 bol na Konferencii OSN o životnom prostredí a rozvoji (UNCED) v Riu de Janeiro navrhnutý plán realizácie udržateľného rozvoja pomocou zmien vzorcov výroby a spotreby. Svetový samit o udržateľnom rozvoji, ktorý sa konal v roku 2002 v Johannesburgu, stanovil vo svojom implementačnom pláne ako jednu z hlavných podmienok pre dosiahnutie celosvetového udržateľného rozvoja práve zmenu vzorcov výroby a spotreby. Problematike udržateľnej výroby a spotreby sa dlhodobo venuje aj Organizácia pre ekonomickú spoluprácu a rozvoj (OECD). Rada OECD v roku 1996 odporúčala členským štátom vypracovať a zaviesť stratégie stáneho zlepšovania environmentálneho správania sa orgánov verejnej správy integráciou environmentálnych požiadaviek do všetkých činností a rozhodovacích procesov.

Európska únia k problematike udržateľnej výroby a spotreby v roku 2004 spracovala materiál *Udržateľná spotreba a výroba v Európskej únii*, ktorý obsahuje prehľad existujúcich politík a nástrojov v oblasti udržateľnej výroby a spotreby v rámci EÚ, vrátane príkladov správnej praxe z jednotlivých krajín. V súčasnom období má EÚ snahu túto problematiku zapojiť i do svojich strategických dokumentov (revidovaná Stratégia udržateľného rozvoja EÚ, Lisabonská stratégia a tematické stratégie) a rôznych procesov (integrovaná výrobová politika, podpora environmentálnych systémov riadenia, environmentálne označovanie produktov).

Ministerstvo životného prostredia SR spracovalo *Stratégiu uplatňovania dobrovoľných nástrojov environmentálnej politiky v Slovenskej republike* (ďalej len *stratégia*), ktorú vláda SR schválila svojím uznesením č. 1091 z 19. decembra 2007. Jej cieľom je „prostredníctvom sústavného zlepšovania environmentálneho správania sa organizácií a ovplyvňovania povedomia spotrebiteľskej verejnosti dosiahnuť znižovanie environmentálnych vplyvov aktivít a produktov na životné prostredie“. Zároveň jej uplatňovanie prispeje k vyššej konkurencieschopnosti produktov a služieb slovenských podnikov na trhoch EÚ.

Dobrovoľné nástroje environmentálnej politiky sú založené na dobrovoľnom zmluvnom vzťahu medzi orgánom verejnej správy a subjektom zmien – organizáciou alebo podnikom.

V stratégii sú obsiahnuté tieto dobrovoľné nástroje environmentálnej politiky: Schéma Európskeho spo-

ločenstva pre environmentálne manažérstvo a audit (EMAS), environmentálne označovanie produktov (EVP), zelené verejné obstarávanie, environmentálne technológie a dobrovoľné dohody.

Stručná charakteristika dobrovoľných nástrojov

EMAS



EMAS predstavuje aktívny prístup podniku ku sledovaniu, riadeniu a postupnému znižovaniu dopadov svojich činností na životné prostredie. Jeho právnym základom je nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 761/2001, ktorým sa

umožňuje účasť organizácií v schéme Európskeho spoločenstva pre environmentálne manažérstvo a audit. V podmienkach Slovenskej republiky sa toto nariadenie vykonáva zákonom č. 491/2005 Z. z. o environmentálnom overovaní a registrácii organizácií v schéme

pečovať priebežné zlepšovanie environmentálneho správania sa organizácií v súlade s environmentálnym právom, využívajúc zaangažovanosť zamestnancov a ostatných účastníkov procesu.“ Tento prioritný cieľ bude napĺňaný realizáciou parciálnych cieľov:

- podpora záujmu organizácií o účasť v EMAS – stanovením jasných kritérií a relevantných požiadaviek pre hodnotenie environmentálnych aspektov činnosti, ako aj technickou podporou,
- zvyšovanie kompetencie a zručnosti pracovníkov v produkčných a poradenských organizáciách a overovateľov – najmä formou vzdelávania, poradenstva pre malých a stredných podnikateľov,
- podpora organizácií, registrovaných v EMAS – najmä znižovaním administratívnej záťaže, akceptovaním registrácie v zelenom verejnom obstarávaní.

Do systému EMAS sa môže zapojiť každý, kto urobí tieto postupné kroky:

- vykonať úvodné environmentálne preskúmanie,
- zavedie systém riadenia (problém – cieľ – riešenie – výsledok – hodnotenie),
- pripraví a vydá environmentálne vyhlásenie,
- nechá overiť systém a environmentálne vyhlásenie nezávislým akreditovaným overovateľom,
- získa osvedčenie o registrácii, registračné číslo a právo používať logo EMAS.

Úvodné environmentálne preskúmanie je základným – východiskovým – krokom, pretože v rámci neho organizácia zisťuje „aktuálny stav“ environmentálnych problémov pred zavedením EMAS-u (napr. register právnych predpisov a ich dodržiavanie, environmentálne požiadavky na spolupracujúce organizácie a pod.) a jeho výsledky sú základom pre vypracovanie environmentálnej politiky organizácie.

Zavedenie systému riadenia je ťažiskovou časťou EMAS-u a naplnením postupnosti *problém – cieľ – riešenie – výsledok – hodnotenie* je možné zaviesť systém riadenia v organizácii. V rámci tejto postupnosti by mala organizácia vykonať aspoň jeden interný environmentálny audit (*hodnotenie*), ktoré jej poskytne informácie o plnení krátkodobých a dlhodobých cieľov environmentálnej politiky v organizácii.

Environmentálne vyhlásenie je písomnou informáciou organizácie o jej environmentálnych vplyvoch a environmentálnom správaní sa, ktoré je určené verejnosti a ostatným zainteresovaným stranám, ktoré sa zaujímajú o činnosť podniku (zákazníci, zamestnanci, finančné inštitúcie, médiá, environmentálne organizácie, vedecká komunita, ale i konkurencia).

Nezávislý akreditovaný environmentálny overovateľ overuje environmentálny systém a environmentálne vyhlásenie raz ročne; v intervale troch rokov overuje znovu všetky prvky systému environmentálneho riadenia, ktoré sú požadované pre registráciu do programu EMAS.

Osvedčenie o registrácii, registračné číslo a právo používať logo EMAS získa organizácia na základe



Odovzdávanie osvedčenia o registrácii v EMAS Matadoru Rubber, s. r. o., Púchov (foto: archív SAŽP)

Európskeho spoločenstva pre environmentálne manažérstvo a audit a o zmene a doplnení niektorých zákonov a vykonávacou vyhláškou MŽP SR č. 606/2006 Z. z. k tomuto zákonu. Výhodou zavedenia EMAS-u pre podnik je zvýšenie kreditu a konkurencieschopnosti, úspora nákladov, zvýšenie dôveryhodnosti, zlepšenie komunikácie a zvýšenie povedomia zamestnancov a partnerských organizácií v rámci dodávateľsko-odberateľských vzťahov.

Prioritným cieľom stratégie pre EMAS je „zabez-

žiadosti, ku ktorej priloží aj stanovisko Slovenskej inšpekcie životného prostredia o plnení podmienok právnych predpisov v oblasti starostlivosti o životné prostredie a doklad o zaplattení registračného poplatku. Organizácia, ktorá je zaregistrovaná v systéme, je povinná do troch mesiacov od registrácie vhodným spôsobom (napr. prostredníctvom internetu, publikovaním v tlačenej podobe) sprístupniť environmentálne vyhlásenie zainteresovaným stranám. V SR splnilo podmienky a získalo osvedčenie o registrácii a právo používať logo EMAS ku koncu roka 2007 týchto 5 subjektov: Quelle, s. r. o., Slovensko; Messer Slovaft, s. r. o., Bratislava; Matador, a. s., Púchov; INA Skalica, spol. s. r. o.; INA Kysuce, a. s., Kysucké Nové Mesto.

Výhodou a prínosom EMAS-u je znižovanie nákladov organizácie, najmä v oblasti materiálnej a energetickej spotreby, zlepšenie poriadku na pracoviskách, zvýšenie informovanosti zamestnancov, zlepšenie „dobrého mena“ podniku, výhoda pri poistení (podnik je lepšie pripravený v prípade havárie), výhoda pri výberovom konaní (požiadavky pre EMAS môžu byť zahrnuté do kritérií pre zelené verejné obstarávanie).

Nevýhodou a rizikom EMAS-u sú náklady, spojené s jeho zavedením (platba nezávislému environmentálnemu overovateľovi), požiadavka na pravidelné zverejňovanie environmentálneho prehlásenia; nie zanedbateľná je skutočnosť, že registrácia v EMAS neprináša organizácii v SR takú pridanú hodnotu, akú očakávala, a tiež viaže dosť značnú kapacitu vlastných pracovných síl v organizácii, ktoré sa tejto problematike venujú.

Environmentálne označovanie produktov - EVP



Environmentálna značka, ktorou je označený produkt (výrobok alebo služba), je zárukou, že produkt je v priebehu celého svojho životného cyklu priaznivejší nielen k životnému prostrediu, ale aj k zdraviu spotrebiteľa, pričom jeho kvalita je na veľmi vysokej úrovni. Environmentálna značka sa udeľuje produktu na základe programu environmentálneho označovania produktov (podľa normy ISO 14024) – „program environmentálneho označovania typu I je dobrovoľný program tretej strany, založený na základe uplatnenia viacerých kritérií, ktorý udeľuje licenciu, oprávňujúcu používať environmentálne značky na produktoch, ktoré majú, v rámci určitej produktovej kategórie (skupiny), celkovo najvyššiu vhodnosť z environmentálneho hľadiska vzhľadom na životný cyklus výrobku.“ Cieľom tohto programu je vytvorenie trhu s environmentálne vhodnými produktmi, ktoré majú nižší negatívny dopad na životné prostredie ako produkty s nimi alternatívne (zameniteľné z hľadiska spotreby). Vznik trhu s environmentálne vhodnými produktmi zvýši ich ponuku a dopyt po nich a zníži spotrebu alternatívnych (environmentálne menej vhodných) produktov. Celkovým efektom je potom zníženie negatívneho dopadu výroby a spotreby na životné prostredie.

V Európskom spoločenstve sa environmentálne označovanie zaviedlo v roku 1992 nariadením Rady č. 880/1992/EEC. Udeľovanie európskej značky Európsky kvet sa zrevidovalo nariadením (ES) č. 1980/2000 zo 17. júla 2000 o revidovanej metóde Spoločenstva pri udeľovaní environmentálnej značky.

Vo svete bola v roku 1944 založená globálna sieť environmentálneho označovania výrobkov a služieb (GEN – Global Ecolabelling Network), nezisková asociácia ekolabelingových organizácií, ktorá združuje programy environmentálneho označovania Ameriky, Ázie, Európy, Oceánie a Austrálie; má 28 členov.



V SR sa udeľovala environmentálna značka Environmentálne vhodné výrobky od roku 1997 podľa Národného programu environmentálneho hodnotenia a označovania výrobkov. Environmentálna legislatíva bola transponovaná do právneho poriadku SR zákonom č. 469/2002 Z. z. o environmentálnom označovaní výrobkov v znení neskorších predpisov (ďalej zákon) a vykonávacou vyhláškou č. 258/2003 Z. z. Od roku 2007 v zmysle novelizácie zákonom 217/2007 Z. z. sa upravila národná značka na „environmentálne vhodné výrobky (EVP)“.

Prioritným cieľom stratégie pre EVP je „podporovať produkciu, používanie a spotrebu produktov (výrobkov a služieb), ktoré svojou environmentálnou kvalitou garantujú deklarovanú úroveň počas celého životného cyklu produktu.“ Tento prioritný cieľ bude napĺňaný realizáciou týchto parciálnych cieľov:

- rozširovanie spektra skupín produktov s vysokým environmentálnym prínosom – prípravou environmentálnych kritérií pre skupiny produktov, podporou technických nástrojov schémy udeľovania environmentálnych značiek, uplatňovaním environmentálneho označovania II. a III. typu, zvyšovaním kvality výrobkov, služieb a technológií;
- podpora inštitucionálneho rámca pre schému udeľovania environmentálnej značky – využívaním technickej normalizácie, skúšobníctva, environmentálneho merania, akreditácie a notifikácie osôb, vstupujúcich do systému, prípravou programu pre využitie revolvingového spôsobu financovania poradenských služieb a školení z Environmentálneho fondu;
- podpora pre schému udeľovania environmentálnej značky - formou uzatvárania dobrovoľných dohôd (napr. s obchodnými reťazcami, SOPK, MŽP ČR), pravidelnou aktualizáciou webovej stránky MŽP SR a SAŽP k tejto problematike, organizovaním propagačnej súťaže k EVP pre žiakov základných a študentov stredných škôl.

Doteraz boli vypracované kritériá pre hodnotenie 29 skupín výrobkov, tri nové skupiny produktov sú pripravené na vydanie. Revízia sa vykonáva u 9 skupín výrobkov a v priebehu roka 2008 sa budú prehodnocovať a aktualizovať 4 skupiny produktov. Kritériá, ktoré sú vypracované a platné, sú pre skupiny produktov orientované na spotrebiteľské výrobky: textilné výrobky, práčky, mrazničky, pracie prostriedky, kvapalné detergenty, vykurovacie kotly, elektrické zdroje svetla, tissue papier a i.; výrobky, uplatniteľné v stavebníctve, v priemysle a v doprave: mleté vápence, oceľové smaltované vane, adsorbenty, cementy, mazacie oleje, posypové materiály a ďalšie. V súčasnom období sú pripravené na vydanie národné kritériá aj pre sektor služieb – ubytovacie zariadenia.

Vo väzbe na potenciálny záujem o udelenie národnej environmentálnej značky, ako aj rozšírenie oblastí, ktoré významným spôsobom ovplyvňujú životné pro-

stredie, mali by nové skupiny produktov zahŕňať najmä zatepľovacie systémy, výrobky z recyklovanej gumy a plastov, kotly na spaľovanie biomasy, infrazážiariče, upratovacie a čistiace služby a služby pre stavebné práce.

V rámci európskej schémy environmentálneho označovania zatiaľ do oficiálneho procesu overovania zhody nevstúpil žiaden subjekt, dá sa predpokladať záujem najmä v oblasti cestovného ruchu a ubytovacích služieb.

V Slovenskej republike môže organizácia (výrobca výrobku alebo poskytovateľ služby) požiadať o udelenie národnej značky – EVP alebo značky Európskeho spoločenstva – Európsky kvet (EK) Slovenskú agentúru životného prostredia – Centrum environmentálneho manažérstva (SAŽP – CEM).

SAŽP – CEM z poverenia MŽP SR prijíma, kontroluje kompletnosť a plnenie osobitných podmienok pre udelenie národnej značky podľa zákona, ako aj prijíma a preveruje žiadosti a plnenie environmentálnych kritérií Európskeho spoločenstva na udelenie európskej environmentálnej značky; sleduje, vyvíja a implementuje ďalšie typy environmentálneho označovania produktov do postupov overovania zhody a certifikácie produktov a vystavuje na posúdené produkty certifikáty. Spravuje tiež databázu existujúcich výrobných kategórií a im zodpovedajúcich smerníc.

SAŽP – CEM na základe žiadosti a po úhrade registračného poplatku zaregistruje prihlášku žiadateľa a zabezpečí postup posúdenia zhody výrobku s požiadavkami v Oznámení MŽP SR Overenie všeobecných a špecifických požiadaviek na produkt pre príslušnú skupinu produktov vykonávajú v procese posúdenia zhody odborne spôsobilé právnické a fyzické osoby na náklady žiadateľa. Produkt, ktorému má byť udelené právo používať značku, musí zodpovedať všeobecným a špecifickým požiadavkám príslušnej výrobkovej skupiny. SAŽP – CEM závery konania o udelenie práva používať značku EVP/EK predloží formou správy do Komisie pre environmentálne hodnotenie a označovanie výrobkov, ktorá po posúdení odporučí ministrovi životného prostredia udeliť alebo zamietnuť žiadateľovi právo používať značku.

V prípade kladného rozhodnutia ministra životného prostredia MŽP SR pripraví licenčnú zmluvu, ktorou minister životného prostredia udelí žiadateľovi právo používať značku. Rozhodnutie ministra o zamietnutí žiadosti sa doručuje so zdôvodnením žiadateľovi bez zverejnenia.

Výhodou a prínosom environmentálne označeného produktu je jeho dôveryhodnosť (štátom garantované potvrdenie o vyššej úžitkovej hodnote), zaradenie prioritne medzi nakupované tovary u všetkých inštitúcií, ktoré používajú zelené verejné obstarávanie. Výrobky, označené značkou EVP/EK by mali mať väčší obrát aj v prípade, že budú mať vyššiu cenu ako výrobky neoznačené, pretože spotrebiteľia by im mali vo vlastnom záujme dávať pri nakupovaní prednosť. Prínosom pre podnik by mali byť zvýšený obrát, zlepšenie konkurencieschopnosti a zlepšenie „dobrého mena“ podniku.

Nevýhodou a rizikom z hľadiska podniku sú náklady spojené so získaním značky, ktoré nemusia hneď zodpovedať predpokladanému zvýšeniu obrátu označených produktov.

Preto je potrebné oboznamovať s významom environmentálneho označovania produktov čo najviac

záujmových skupín – nielen výrobcov a s nimi kooperujúce organizácie, ale najmä zákazníkov, spotrebiteľov a širokú verejnosť. Veľmi dôležité je informovať najmä maloobchod – miesto prvého kontaktu so zákazníkom, pretože vedomosti predajcov o význame environmentálne označených výrobkov a ich prístup k ich predaju najviac ovplyvnia konečný výsledok.

Zelené verejné obstarávanie

Zelené verejné obstarávanie (Green Public Procurement – GPP) je spôsob, ktorým orgány verejnej správy integrujú environmentálne požiadavky do procesu obstarávania, a to v rámci technických požiadaviek alebo výberových kritérií. Prvým krokom k jeho uplatneniu v praxi bol príkaz ministra životného prostredia SR č. 6/2001–7.1., ktorým uložil, aby sa v rezorte životného prostredia medzi kritériá pre uchádzačov o verejné obstarávanie zaradili výrobky, ktoré majú právo používať značku EVP a aby sa pri priamom nákupe výrobkov na zabezpečenie prevádzky ministerstva a organizácií, ktorých je ministerstvo zriaďovateľom, preferovali výrobky, označené značkou EVP. Vláda SR schválila uznesením č. 944 zo 7. novembra 2007 *Národný akčný plán pre zelené verejné obstarávanie v SR na roky 2007 – 2010*, v ktorom ukladá ministrom a prededom ostatných ústredných orgánov v rámci svojej pôsobnosti uplatňovať princípy zeleného verejného obstarávania.

Prioritným cieľom stratégie pre GPP je „podporovať politiku GPP, ktorá umožní zohľadnenie environmentálnych charakteristík v postupoch verejného obstarávania pri rešpektovaní pravidiel hospodárskej súťaže, vnútorného trhu a usmernení o najlepšej praxi.“ Tento prioritný cieľ bude napĺňaný inštitucionálnou podporou GPP – napr. poskytovaním podrobných informácií verejným obstarávateľom a obstarávateľom o výrobkoch, službách a technológiách na trhu; vydaním metodické príručky k uplatňovaniu GPP v podmienkach SR; vytvorením informačného systému pre GPP.

Výhodou a prínosom GPP je vytvorenie dopytu po EVP na trhu a zároveň podpora ponuky týchto produktov. Zaradenie environmentálneho hľadiska do verejných zákaziek motivuje výrobcov, aby vyvíjali nové produkty a technológie s menšími nepriaznivými vplyvmi na životné prostredie a tiež motivuje dodávateľov, aby zavádzali systémy environmentálneho manažérstva.

Nevýhodou a rizikom z hľadiska podniku sú vyššie náklady, spojené s prípravou ponuky, u ktorej nie je záruka, že napriek tomu, že bude ponúkať environmentálne vhodné produkty, bude vo výberovom konaní aj úspešná. (Pozn.: Pozri článok *Zelené verejné obstarávanie v Slovenskej republike – teoretické a praktické aspekty*, s. 20 – 21.)

Environmentálne technológie

Environmentálne technológie sú podľa definície v Akčnom pláne pre environmentálne technológie *všetky technológie, ktorých použitie je menej škodlivé pre životné prostredie ako využívanie zodpovedajúcich alternatívnych technológií.*

V najnovších dokumentoch Európskej komisie sa kladie dôraz na problematiku ekoinovácií v oblastiach, akými sú napr. vodíkové a palivové články, čisté výrobné postupy, alternatívne zdroje energie, sekvencia CO₂, biopalivá a biorafinérie, energetická

účinnosť, informačné technológie zamerané na trvalo udržateľný rozvoj, čistá a účinná doprava, technológie vo vodnom hospodárstve, hospodárení s pôdou a odpadom hospodárstve.

V súlade s požiadavkou Európskej komisie MŽP SR vypracovalo a vláda SR svojím uznesením č. 19 z 9. januára 2008 schválila Návrh aktualizácie postupnosti implementácie Akčného plánu pre environmentálne technológie (ETAP) v Slovenskej republike. ETAP je podporným prostriedkom na realizáciu Lisabonskej stratégie a jeho cieľom je rozvoj ekonomiky zavádzaním modernejších technológií a ekoinovácií. Aktualizácia ETAP-u bola odstúpená Európskej komisii.

Prioritným cieľom stratégie pre ETAP je „podporovať implementáciu environmentálnych technológií do praxe uprednostňovaním zavádzania a využívania vhodných postupov a technológií.“ Tento prioritný cieľ bude napĺňaný realizáciou týchto parciálnych cieľov:

- podporou technológií na znižovanie energetickej náročnosti výroby a výrobkov a využitia alternatívnych zdrojov energie a palív – rozširovaním výskumu, vývoja a zavádzania progresívnych technológií do praxe, vytvorením komplexného informačného systému environmentálnych technológií, prípravou a realizáciou programu finančnej podpory a používania biopalív v doprave a pod.;

- zlepšením trhových podmienok pre environmentálne technológie – vytváraním verejno-súkromných partnerstiev v oblasti výskumu a vývoja technológií, podporou malých a stredných podnikov pri nákupe inovatívnych technológií, vytvorením jednotného kontaktného bodu pre sprístupnenie informácií o environmentálnych technológiách, zabezpečovaním školení k tejto problematike a pod.;

- podporou ekoinovácií a ekopriemyslu – podporou inovatívnych technológií pre recykláciu a zhodnocovanie odpadov, technológií s vysokou energetickou a environmentálnou účinnosťou, integrovaných prístupov k ekoinováciám a pod.

Výhodou a prínosom environmentálnych technológií je, že ich uplatňovanie je menej škodlivé pre životné prostredie, znižuje znečistenie všetkých zložiek životného prostredia (ovzdušie, vodné hospodárstvo, pôda, nižšia tvorba odpadov), použitím moderných technológií sa efektívnejšie využívajú zdroje (napr. zásobovanie vodou, energeticky úsporné technológie).

Nevýhodou a rizikom využívania environmentálnych technológií je slabá podpora zo strany štátu, napr. aj tým, že existujúca daňová legislatíva neumožňuje daňové zvýhodnenie týchto technológií v SR, čo neprispieva k ich rozvoju; nedostatok finančných zdrojov – najmä u malých a stredných podnikateľov – ktorý brzdí uplatňovanie progresívnych technológií a ekoinovácií v praxi. (Pozn.: Pozri článok



Na konferencii *Dobrovoľné nástroje environmentálnej politiky a ekoinovácie* v Starej Lesnej (október 2007) RNDr. Pavol Palfy, PhD., z Hutníckej fakulty TUKE hovoril o histórii a budúcnosti EMAS-u (foto: archív SAŽP)

nok *Environmentálne technológie a ekologické inovácie ponúkajú riešenia a príležitosti*, s. 16 – 17.)

Dobrovoľné environmentálne dohody

Dobrovoľné environmentálne dohody sú nástrojom znižovania zaťaženia životného prostredia a predstavujú vhodnú formu vstupu štátu alebo ním poverenej inštitúcie, zodpovedajúcej za kvalitu životného prostredia, do procesu vyjednávania medzi podnikmi alebo odvetvami najmä v oblasti zaťaženia životného prostredia činnosťou podniku. V rámci dobrovoľnej dohody sa podnik alebo odvetvie môže zaviazat, že činnosť, ktorá negatívne ovplyvňuje životné prostredie, prestane vykonávať, alebo sa zaviazá prijať environmentálne opatrenia, výsledkom ktorých bude zníženie zaťaženia životného prostredia.

Dobrovoľná environmentálna dohoda existuje mimo rámca platných právnych predpisov a niekedy môže tieto právne predpisy nahrádzať. Hlavným stimulum pre uzatvorenie dobrovoľnej dohody zo strany podniku je obava, že v prípade neuzatvorenia dohody mu vzniknú vyššie náklady a zo strany štátu je to snaha o zjednodušenie procesu, realizáciou ktorého by motivoval podnik k požadovanej aktivite.

V súčasnom období má MŽP SR uzatvorenú určitú špecifickú formu dobrovoľnej dohody s týmito inštitúciami: Asociácia pre priemyselnú ekológiu, Zväz obchodu a cestovného ruchu, Slovenská akadémia vied, Slovenský skauting a Asociácia vodárskych spoločností.

Výhodou a prínosom dobrovoľných environmentálnych dohôd je jednak zvýšenie motivácie znečisťovateľa znižovať zaťaženie životného prostredia inou formou, než je prijatie právneho predpisu; spôsob plnenia dohody je v kompetencii znečisťovateľa, šetrí sa čas (legislatívny proces je časovo náročný), ale aj významný efekt využívania poznatkov a skúseností partnerov z hospodárskej praxe pri koncepcii a riadení činnosti ministerstva.

Nevýhodou a rizikom dobrovoľných environmentálnych dohôd je, že sú právne nezáväzné, čo znamená, že ich plnenie nie je žiadnym spôsobom (ani súdnou mocou) vynútitelné.

Toto je stručný prehľad dobrovoľných nástrojov environmentálnej politiky, používaných v súčasnom období v SR. Sú to nástroje, ktoré organizácie realizujú dobrovoľne – nad rámec zákonom im stanovených

povinností – s cieľom znížiť negatívne vplyvy svojej činnosti na životné prostredie a zároveň posilniť svoje postavenie na trhu, zvýšiť konkurencieschopnosť a v neposlednom rade aj zvýšiť zisk.

Osobitným problémom a tiež dôvodom nedostatočného rozvoja dobrovoľných nástrojov environmentálnej politiky v SR je nerovnováha finančných zdrojov a potrieb v tejto oblasti. Ak vychádzame z definície dobrovoľných nástrojov ako „činností, predovšetkým podnikateľských subjektov, ktoré tieto subjekty zavá-

dzajú na základe svojho dobrovoľného rozhodnutia a ktoré idú nad rámec požiadaviek legislatívnych noriem,“ mohol by vzniknúť dojem, že štát nemá zasahovať do ich vývoja okrem stanovenia rámcov pre ich uplatňovanie vydaním príslušných legislatívnych predpisov, t. j. zákona a vykonávacej vyhlášky. Keď však berieme do úvahy skutočnosť, že dobrovoľné nástroje environmentálnej politiky patria do skupiny nástrojov preventívnych, t. j. sústreďujú sa na odstraňovanie samotných príčin vznikajúcich environmen-

tálnych problémov, štát by sa na ich finančnej podpore podieľať mal. Aj preto, že tým podporuje správanie sa výrobcov a spotrebiteľov smerom k trvalo udržateľnej výrobe a spotrebe tým, že umožňuje nasmerovanie výroby a spotreby na environmentálne vhodné výrobky a služby.

Ing. Soňa Záhoranová
odbor environmentálnej politiky
Ministerstvo životného prostredia SR

EÚ sa nedarí obmedziť emisie z dopravy: potrebné sú výrazné zlepšenia a jasné ciele

Sektor dopravy v EÚ musí uplatňovať prísne opatrenia, ktoré pomôžu Európe splniť ciele zníženia emisií skleníkových plynov, uvádza sa v novej správe, ktorú uverejnila Európska environmentálna agentúra. Neustále zvyšovanie objemu osobnej dopravy a rýchlejšie tempo rastu nákladnej dopravy než ekonomiky spôsobuje, že pohyb tovaru je napriek technologickému pokroku menej efektívny. Štúdia *Klíma na zmenu dopravy* vyzýva politických aktérov, aby stanovili pre tento sektor náročné, ale reálne ciele, pričom by sa dopyt po doprave riešil „serióznym a objektívnym spôsobom“.

„Som presvedčená, že dokážeme obmedziť špirálovú rast emisií zo sektora dopravy,“ povedala výkonná riaditeľka EEA profesorka Jacqueline McGladeová. „Pri živelnom raste dopravných aktivít vzniká príliš mnoho vedľajších vplyvov, napríklad hluk a znečistenie ovzdušia, ktoré sa dotýkajú nás všetkých. Navyše pri ňom dochádza aj k závažným škodám na biodiverzite Európy.“

„Dopravná politika EÚ musí postupovať v súlade s týmto rastom emisií,“ upozorňuje profesorka McGladeová. „Ak by doprava, a predovšetkým cestná doprava, sledovala trendy iných oblastí ekonomiky, už pred niekoľkými rokmi sme mohli splnením cieľov zníženia skleníkových plynov pod-

ľa Kjótskeho protokolu preukázať našu vedúcu úlohu v medzinárodnom meradle.“

Správa, ktorá bola začiatkom marca 2008 predložená výboru Európskeho parlamentu pre klimatické zmeny v Bruseli, ďaleko presahuje obvyčajný rámec poskytovania emisných údajov zo sektora dopravy a zdôrazňuje dôležitosť integrovania využitia krajiny a dopravy do územného plánovania. V rámci EÚ-15 sú mestá zodpovedné za približne 80 % nákladov v dôsledku dopravného preťaženia, vrátane strát pracovného času.

„Doprava je už príliš dlho čiernym pasažierom, pokiaľ ide o boj proti globálnemu otepľovaniu a emisiám uhlíka. Vlády a obyvatelia musia radikálne prehodnotiť svoj prístup k dopravnej politike, keď už nie kvôli inému, tak aspoň z osobných pohnútok na ochranu vlastného zdravia. Nemôžeme ďalej pokračovať vo zvyšovaní menej efektívnych dru-

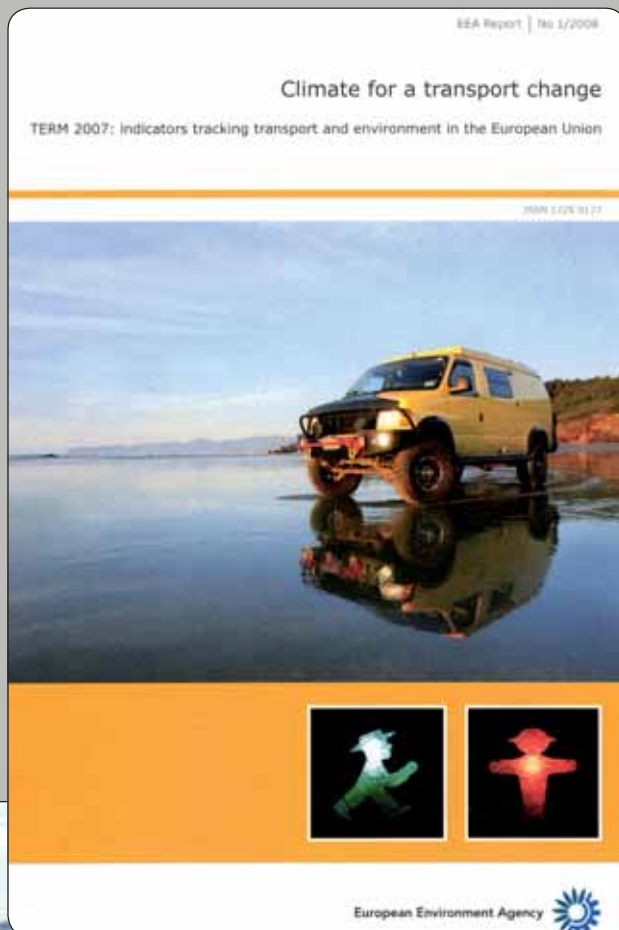


Foto: Peter Chynoradský

hov dopravy,“ upozornila profesorka McGladeová.

Táto celoeurópska štúdia odhaľuje, že dobrovoľné záväzky výrobcov áut zlepšiť efektívnosť vozidiel neprinášajú uspokojujúce výsledky. A navyše, obľadenosť súkromných vozidiel sa postupne znižuje. Približne 12 % celkových emisií CO₂ v EÚ pochádza z paliva spaľovaného osobnými vozidlami. Aktivita medzinárodnej leteckej a námornej dopravy nie sú zahrnuté do záväzkov Kjótskeho protokolu, čiastočne aj kvôli ťažkostiam s priradením emisií konkrétnej krajine.

Správa *Klíma na zmenu dopravy* je výročnou publikáciou Mechanizmu EEA na predkladanie správ o doprave a životnom prostredí (TERM), ktorý sleduje pokrok a účinnosť pokusov o integráciu stratégií dopravy a životného prostredia. Správa sa zameriava na všetky členské krajiny EEA (www.eea.europa.eu).

Zdroj: EEA